מותר השמן דחנוכה

נערך ע״י יחזקאל הרטמן

טור סי׳ תרעב

ד] **ואיכא פרסומי ניסא הילכך צריך ליתן בה שמן כזה השיעור (א) ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה (ב) ומכל מקום עדיין זמנה כל הלילה. ודלא כהרמב״ם**

תוס׳ שבת מד.

שבנר ושבקערה אסור ור׳ שמעון מתיר. ואחר השבת מותר אפי׳ לר׳ יהודה וה״נ תניא לקמן(ט) גבי נויי סוכה אסור להסתפק מהן עד מוצאי י״ט האחרון אבל בתר הכי שרי וקשה לר״י דמ״ש מנר חנוכה דתניא(י) כבה ליל ראשון מוסיף עליו בליל ב׳ ומדליק בו כבה ליל ח׳ עושה לו מדורה בפני עצמו מפני שהוקצה למצותו ואומר ר״י דנר חנוכה עיקרו לא להנאתו בא אלא לפרסומי ניסא ומשום חביבותא דנס אינו מצפה שיכבה אלא מקצה לגמרי למצוה אבל נר שבת להנאתו בא יושב ומצפה שיכבה ולכך מותר וא״ת ומ״ש נר שכבה דאסור לטלטל לר׳ יהודה מסוכה רעועה דעלמא דמהני בה תנאי כדאמר לקמן בשמעתין(ט) ואם התנה עליה הכל

ר״ן שבת ט. מדפה״ר

אי נמי לשיעורא. פירש הרב אלפסי ז״ל שאם היתה דולקת והולכת עד כשיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו. ונראה מדבריו שאם כבתה שמותר להסתפק מן השמן וכל שכן הוא וטעמא דמילתא לפי שלא הקצה אותה אלא למצותה דהיינו כל זמן שדולקת והולכת בתוך זמן מצותה הא כבתה מותר דומיא דעצי סוכה ונוייה שמותרין לאחר החג*. אבל מקצת מן הגאונים ז״ל (שאילתות סי׳ כו, ג) אמרו(ח) דאם כבתה ונשאר שמן בנר ביום ראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני(ט) וכן בשאר הימים ואם נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו ולפי דבריהם יש לחלק בין זה לעצי סוכה ונוייה דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויים להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצותן דאין אדם מצפה אימתי תכבה נרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג(י) שאסורין כדמוכח במסכת ביצה

טור סי׳ תרעז

בית יוסף **אורח חיים תרעז — תרעח הלכות חנוכה** בית חדש **תרלג**

ד הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל שני וכו׳ עד שהרי הוקצה למצותו. כן כתב הרא״ש בפרק במה מדליקין (סי׳ ט) בשם שאילתות דרב אחאי (סי׳ כו שאילתא ג) והמרדכי (סימן רסה — רסו) בשם ילמדנו ה] ופסיקתא רבתי (ריש פסקא ג פסקא ביום השמיני נשיא) וא״ת והרי כתב רבינו בסימן תרע״ב צריך ליתן בה שמן כזה השיעור ואם נתן בה יותר יכול לכבותה לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאורה לאחר זה הזמן שעבר עיקר מצותה וגם הרי״ף (ט.) והרא״ש (סי׳ ג) כתבו כן בפרק הנזכר ודברים אלו סותרים זה את זה וכן כתב הר״ן (ט. ד״ה אי נמי) שהגאונים שאומרים שאם כבתה ונשאר שמן ביום הראשון מוסיף עליו ומדליק ביום שני וכו׳ נשאר בה ביום אחרון עושה לו מדורה ושורפו במקומו שהרי הוקצה למצותו הם חולקים על מה שכתב הרי״ף שאם היתה דולקת והולכת עד כשיעור הזה ורצה לכבותה או להשתמש לאורה הרשות בידו אבל אין נראה כן מדברי הרא״ש שאף על פי שכתב סברא זו דעושה לו מדורה בשם השאילתות אם איתא שהיה סובר שהיא חולקת על הסברא הראשונה ה״ל לכתבן סמוכות זו לזו ורבינו פשוט הוא שסובר שאינן חולקות שהרי כתב לשתיהן סתם ומצאתי כתוב בשם מהר״י אבוהב ז״ל שיש לחלק ביניהם שכשנתן השמן בנר ולא הקצהו אלא לשיעור זמן הדלקה יכול אחר כך להסתפק ממנו אם ירצה אבל כשנתן השמן בנר בסתם אז הוקצה למצות נר חנוכה וצריך לעשות לו זה התיקון עכ״ל ולי נראה לחלק ביניהם בענין אחר שמה שכתב בסימן תרע״ב מיירי שנתן בה שמן יותר מכשיעור ואחר שדלק כשיעור מותר ליהנות ממנו דלא הוקצה למצוה אלא כדי שיעור הצריך בלבד ומה שכתב בסימן זה מיירי בשנותר מהשמן הצריך לשיעור הדלקה הוא הוקצה למצותו ולפיכך צריך לעשות לו מדורה דכיון דמשיעור הדלקה הוא הוקצה למצותו ואסור ליהנות ממנו וכן כתוב בהגהות מיימוניות (פ״ד אות ד): **ואיכא** למידק למה צריך לעשות מדורה למותר השמן והפתילות מאי שנא מעצי סוכה ונוייה דשרי אחר החג כבר תירץ הר״ן (שם) דהתם לא מקצה להו אלא לימי החג לפי שעשויין להשאר אחר החג ולא מקצה להו למצותן לגמרי אבל שמן ופתילה שעשויין להתבער לגמרי כי יהיב להו בנר לגמרי מקצה אותן למצוה דאין אדם מצפה אימתי תכבה נרו ואם נשתיירו הרי הן אסורין שהרי הקצה אותן לגמרי למצותן ודומה לעצי סוכה ונוייה שנפלו בחג שאסורין כדמוכח בפרק המביא כדי יין (ביצה ל:) ולא דמי לנר של שבת שעשויה להיות כולה למצוה ואפילו הכי נהנין אחר השבת מן השמן ומן הפתילה משום דהתם אף בעודו דולק לעצמו למצותו נהנין ממנו מה שאין כן בנר חנוכה וכיוצא בזה כתבו התוספות בפרק כירה (שבת מד. ד״ה שבנר): **ואם** נתערב ממנו ואין ששים לבטלו כתב הר״מ (פסקים ח״א סי׳ תרי) **שאין להוסיף עליו כדי לבטלו וכו׳** ו]:

תרעח א מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר שבת וכו׳. כל סימן זה פשוט בפרק במה מדליקין (כג:). והטעם שמקדים נר שבת לנר חנוכה מפרש בגמרא משום שלום ביתו כלומר משום דאמרינן (כה:) ותזנח משלום נפשי (איכה ג יז) זו הדלקת

כל אחד ואחד מדליק לעצמו על פתח ביתו ואי פתח חד בבא לנפשיה חייב לאדלוקי משום חשדא: ד הנותר מן השמן והפתילות בליל ראשון מוסיף עליו ומדליק בליל שני. נותר בליל שני מוסיף עליו ומדליק בשלישי. וכן בכל הלילות. נותר ממנו בליל שמיני עושה לו מדורה (ה) ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו. ואם נתערב ממנו בשמן אחר ואין ששים לבטלו כתב ה״ר מאיר מרוטנבורג שאין להוסיף עליו כדי לבטלו [ג] ולא דמי לעצים שנשרו מן הדקל לתוך התנור ביום טוב שמרבה עליהם עצים מוכנין ומבטלן (ביצה ד:) דשאני התם שאין נהנה מהן עד אחר ביעורן אבל הכא נהנה ממנו בשעה שהנר דולק. ואסור גם כן להשהותו לשנה הבאה לנר של חנוכה דחיישינן שמא יבוא ליהנות ממנו כיון ששוהה אותו לזמן מרובה ואפילו אם נותנו [ג] בכלי מאוס חיישינן הילכך אין לו תקנה:

ה הנותר מן השמן וכו׳. מה שקשה דדברים אלו סותרים למ״ש שכתב בסימן תרע״ב דמותר להשתמש לאורה לאחר שדלק חצי שעה ויכול נמי לכבותה תירץ בית יוסף דהכא מיירי כשלא דלק השיעור דאסור בהנאה הכל כיון דאין ששים כנגד השמן שהוקצה למצותו אבל אם דלק כבר השיעור מה שנשאר הוא חולין גמור וכ״כ בהגהות מיימוניות ובמרדכי בשם מהר״ם גם הר״ן ומהר״י אבוהב שמחלקין דכשנתן השמן סתם אז הוקצה כל השמן כולו למצות נר חנוכה ואסור אבל אם לא הקצהו אלא לשיעור זמן ההדלקה לא הוקצה למצותו אלא כדי שיעור הצריך בלבד הוא טעם נכון והני תרתי שינויי הלכתא נינהו ולכן אפילו דלק השיעור ואחר כך כבה כל השמן הוא אסור כיון שנתן השמן בסתם למצות ההדלקה ולא פי׳ וכך ירצה להדיא בהגהות מיימוניות בסוף הלכות חנוכה המתחלת בשאילתות עיי״ש:

תרעח א מי שאין ידו משגת וכו׳. מפרש בגמרא דנר שבת קודם לנר חנוכה משום שלום ביתו ונר חנוכה קודם ליין של קידוש משום פרסומי ניסא וכתב בית יוסף דאף על גב דקידוש היום

סימן תרעח

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] נר חנוכה ושל שבת וכן נר חנוכה ויין לקידוש איזה מהם קודם למי שאין ידו משגת:

א מי שאין ידו משגת לקנות נר חנוכה ונר של שבת יקנה של שבת ולא של

דרכי משה

(ה) **עיין** לעיל סימן תרע״ב (אות ב) דמיירי דוקא שלא נתן תחלה רק כשיעור הדלקה ונותר ולכן אסור דהוקצה למצותו אבל אם נתן הרבה בנר ונותר מותר כמו שנתבאר לעיל:

שולחן ערוך סי׳ תרעז

ד ו (ג.) **הנותר ביום השמיני מן השמן** * י [ה] **הצריך לשיעור הדלקה (ג)** ה **עושה לו מדורה יא** (ד) **ושורפו בפני עצמו שהרי הוקצה למצותו ואם נתערב בשמן אחר ואין ששים לבטלו** ז [ו] **יש מי שאומר (ד) יב שאין להוסיף עליו כדי** (ה) **לבטלו:**

מגן אברהם סי׳ תרעז

עכ״ל: י **הצריך לשיעור הדלקה.** דביותר משיעור הדלקה מותר להשתמש בו לכתחלה, כמו שכתוב סימן תרע״ב סעיף ב׳ (ב״י עמוד תרלג ד״ה הנותר מרדכי שבת רמז רסו ורש״ל סימן פה ושלטי הגבורים שבת ט, א אות ו). וב״ח [סוף הסימן] פסק כשנתן השמן בסתם הוקצה כל השמן, וכן משמע בהגהות מיימוניות [סוף הלכות חנוכה] ובר״ן [שבת ט, א ד״ה אי נמי] ובתוספות שבת דף מ״ד [ע״א ד״ה שבנר]. ומיהו אינו מוכרח כל כך, ולכן טוב להתנות לכתחלה שלא יאסר אלא כשיעור. וכתב השלטי הגבורים [שם], ל״ע אם נתן שמן שיעור חצי שעה (יג) ודלק יותר מחצי שעה אם מותר להסתפק ממנו:

ט״ז סי׳ תרעז

ברשב״א [שם] סימן תקמ״א, לא איכפת לן במקום השינה, שהרי בני הבית הם יודעים שקבוע דירתו לאכילה במקום אחר ושם הוא מדליק, כן נראה לענ״ד ברור בזה: **(ג) עושה לו מדורה.** מה שקשה מכאן על מה שכתוב בסימן תרע״ב [סעיף ב] דמותר להשתמש בה אחר שדלקה כשיעור, כתבתי שם [ס״ק א]:

עטרת זקנים

סי׳ תרעז

ומה שהקשה הב״י [עמוד תרלג ד״ה הנותר] והרי כתב רבינו [הטור] בסימן תרע״ב [עמוד תרכג] ואם נתן בה יותר יכול לכבות לאחר שעבר זה הזמן וכן יכול להשתמש לאחר זה הזמן כו׳. נראה לומר דלא קשה מידי, כי בודאי יכול לכבות כדי להדליק בשאר נרות, וכן משתמש לאורה, אמנם עכ״פ צריך לשרוף באופן שצריך גניזה, כמו שכתב אבודרהם, ודוק. לפי זה אין צריך לכל הדוחקים שדחק הב״י, ע״ש. וזה נראה לי פשוט, בהיות שמצאתי שרוב פוסקים מסכימים לזה, על כן תירוצו של הב״י בטל ברוב, ודוק. ויש

פניני חנוכה – הגרי״ש אלישיב

מותר השמן והפתילות - קבורה באדמה

ש: מותר השמן והפתילות, האם צריך דווקא שריפה או שאפשר גם לקוברו. דאטו הוא ״מן הנשרפין״ ולא ״מן הנקברין״.

ת: יכול לקוברו. כל הדין הוא כדי שלא יבא לידי תקלה, זה לא קדושה[קסד].

קובץ הלכות – הגרי״ש קמנצקי

למצותו[כא]. ונרא׳ דלאו דוקא שריפה, דה״ה לשפוך השמן בכיור שלא בדרך בזיון שפיר דמי. וכן הפתילות, אם רוצה לזרקן, כל שעושה שלא בדרך בזיון, כגון שעוטף אותם במעטפה או בפלסטיק, שפיר דמי[כב].

הכוסיות שהדליק בהם, או מנורה שהדליק בתוכה ממש, מדינא מותר לזורקן לאשפה, ואפשר שנכון להזהר בזה ולעטוף אותם קודם שזורקן[כג].

הליכות שלמה – הגרש״ז אוירבאך

יב. מותר השמן שבנר אינו בכלל איסורי הנאה[יז]**, וחיוב שריפתו**[יח] **הוא רק מפני שלענין זה עשאוהו חכמים כהקדש**[יט] 50.